

Delenie lokality na zóny
Priestorovo-hmotové štúdie

NOVÁ OBYTNÁ ŠTVŔŤ V NITRE

Autori: Viktor Šabik, Roman Barna, Pavol Moravčík, Tomáš Šebo, spolupráca Jaroslav Ondruš
Projekt: december 1999

Idea urbanisticko-architektonickej štúdie podľa autorov

Riešené územie sa nachádza v tesnom dotyku s centrom mesta, ktoré sa doposiaľ rozvíja asymetricky, severojužným smerom. Toto územie nemohlo byť zastavané, pretože sa tu nachádzajú vodné zdroje, ktoré však už neslúžia svojmu účelu. Vznikla tak paradoxná situácia, keď historické centrum mesta sa nachádza na jeho okraji. Zastavaním tejto rovinatej plochy o rozlohe 270 ha s predpokladom umiestnenia bývaní pre 50 000 ľudí sa hradný kopec (axis mundi) ako stred mesta stane aj jeho geometrickým stredom.

Poučení doterajším vývojom v nedávnej minulosti chceme sa vyhnúť naprojektovaniu monofunkčnej obytnej štvrti. Cieľom je vytvorenie plynulodotného mestského organizmu s kompletnou škálou prelinajúcich sa a navzájom súvisiacich funkcií, adekvátnou jeho veľkosti – 50 000 obyvateľov má na Slovensku väčšie okresné mesto. Nemenej podstatný a determinujúci je tiež fakt, že na opačnom brehu rieky sa nachádza stotisícové mesto. Základná kostra novej štruktúry je ovplyvnená prepojením na jeho organizmus:

- napojenie hlavného bulváru na jestvujúci mestský bulvár vyúsťujúci v mieste kruhového objazdu
- optická orientácia priestorov spoločenskej vybavenosti na komplex hradného kopca
- situovanie parkovej odýchovej zóny v tesnom dotyku a v návaznosti na jestvujúci mestský park
- ideálny predpoklad vytvorenia obchodno-priemyselnej zóny pozdĺž severného obchvatu.

Tieto urbanistické determinanty vstupujú do dialógu s prírodným fenoménom:

- Dopĺňajúca sieť ulíc je navrhnutá formou radiál, ktorých tvarovanie vychádza z meandra rieky Nitra.
- Navrhnutý umelý kanál prechádza všetkými funkčnými vrstvami, okrem rekreačnej a komunikačnej náplne má tiež technické opodstatnenie (zníženie hladiny spodnej vody – zjednodušenie zakladania).
- Navrhnutá uličná sieť umožňuje vytváranie rozmanitých foriem bytových domov nízkopodlažnej zástavby od vilových cez radové až po polyfunkčné bytové domy.

Spočinský život sa odvíja v troch liniách s rôznymi charakteristikami: mestský bulvár opticky a významovo zvislým výškovým budovaním na oboch jeho koncoch (sústreduje administratívne, komerčné a obchodné funkcie)

- spoločenské centrum, ktoré sa ťahne od parku pod hradom k námestiu ako pomyslenému centru (školy, radnica, opera, múzeá atď.)
 - obchodno-priemyselná zóna rozvíjajúca sa pozdĺž severného obchvatu (hypermarkety, sídla floriem, ľahká výroba, showroomy).
- Tieto tri línie sa stretávajú v prirodzenom centre lokality (námestie).

Park predstavuje svojbytný prvok, ktorého atmosféra sa vinie (nový vodný kanál) všetkými funkčnými zložkami. Mestský park na opačnom brehu rieky sa zrealizovaním návrhu dostane do centrálnej polohy v rámci mesta (central park). Na túto skutočnosť návrh reaguje dopovedaním parku na našom brehu (lido, ZOO, pešie lávky, piknik, pávy, loďky, poniky, minigolf). Túto atmosféru pohody vŕhujeme tiež do novej štvrti prostredníctvom vodného kanála (cyklotrasy, vodné bicykle, člny, streetball). Táto novovytvorená vetva sa stretáva s prírodným korytom rieky v blízkosti severného obchvatu, odkiaľ pokračuje do voľnej prírody pozdĺž rieky (divé kačky, ryby, labute).

Viktor Šabik

A ešte jeden e-mailový rozhovor:

Na pár otázok o novom meste za riekou Nitra odpovedali Roman Barna, Pavol Moravčík, Viktor Šabik a Tomáš Šebo.
Otázky položila H. H. Moravčíková.

HHM: Nové mestské časti sa v ostatnej dobe zväčša nezakladajú. Čo vedie predstaviteľov Nitra k takému kroku? Nie je zbytočný, keď je existujúce mesto stále nezdravo niekde?

RB: Myslím si, že to je otázka pre vypisovateľa súťaže.

PM: Na to by sa bolo treba opýtať predstaviteľov Nitra. Ale napriek tomu si nemyslím, že Nitra je nezdravo niekde. Toto mesto poznám veľmi dobre a musím povedať, že sa tu cítiť oveľa lepšie

a "zdravšie" ako v ktorýchkoľvek iných mestách. Samozrejme, že má svoje hluché miesta (napr. okolie divadla), ktoré je treba postupne a citlivo riešiť. Neverím na rýchle plátanie dier (viď Berlin).

Nitra je mesto, ktoré má veľmi dobrú prírodnú lokalitu (skôr by som použil slovo landscape), a poväčšine bola premyslená a logicky osídľovaná (až na posledných zopár desaťročí – sídliská Klokočina a Diely). To, že sa po desaťročiach radnica rozhodla zastavať úlohu plochu, mi pripadá celkom logické. Je to územie, ktoré je peši dostupné zo súčasného centra, z historickej časti mesta, z prifaľného mestského parku, z oblasti Zobora. Toto územie je v priamom dotyku s riekou, čo je jedinečný fenomén na osídľovanie, a takisto je v dotyku najvýznamnejších prístupových ciest do mesta. Po vymenovaní tohto všetkého vystupuje skôr otázka, čo má byť nový rozvoj a jediný rozvoj je možný len do vzdialenejších lokalít. Nitra má v tomto veľkú šancu narásť a pritom neprekročiť jej existujúce hranice.

V ostatnej dobe sa skutočne na Slovensku nezakladajú žiadne nové mestské časti, ale to je len dané súčasťou kultúrno-mentálnou absenciou akejkoľvek vízie mesta a krajiny v budúcnosti, či už architektov, alebo politikov. Ak si len trochu zaistujeme v časopisoch, vidíme najrozličnejšie projekty, úvahy, teoretické práce a hlavne súťaž na nové štvrti, na prestavbu industriálnych štvrtí, na riešenia nábrží, parkov, atď. Áno, na Slovensku skutočne v ostatnej dobe len zahusťujeme existujúce štruktúry. Za posledných desať rokov som nebol svedkom jednej fundovanej debaty na budúci rozvoj našich miest, alebo čo i len jedného mesta, nebola tu jedna verejná súťaž na hľadanie ideí a vízií rozvoja miest a krajiny. VŠ: Mám dojem, že nie som kompetentný vyjadriť sa za najrozličnejších predstaviteľov mesta.

Z pohľadu užívateľa mesta je pre mňa pohľad na Hrad, ktorý sa nachádza z jednej strany na lúčach, dosť iritujúci ... A preto vitam iniciatívu ľudí, ktorí aj v tejto spoločensko-ekonomickej situácii vidia pár krokov dopredu. Ak vezmeme mapu a zapíšeme kružidlo hrotom do geometrického stredu mesta – Hradu (axis mundi), a nakreslíme kružnicu s polomerom stredovekého mesta, riešené územie bude vo vnútri tejto kružnice. Tým samozrejme nechcem odbiť Vašu správnou poznámku o riedkosti existujúceho mesta. Ale keď sa zamyslím nad faktom, že ľudia stavajú 12 – 25 kilometrov od centra svojich nové obydli, vychádza mi jediná otázka: Prečo nebývať v centre, ktoré môže byť päťkrát väčšie, ako je v súčasnosti? Veď hovoríme o území s rozlohou 270 ha, inými slovami, je to štvrt' pre 50 000 obyvateľov.

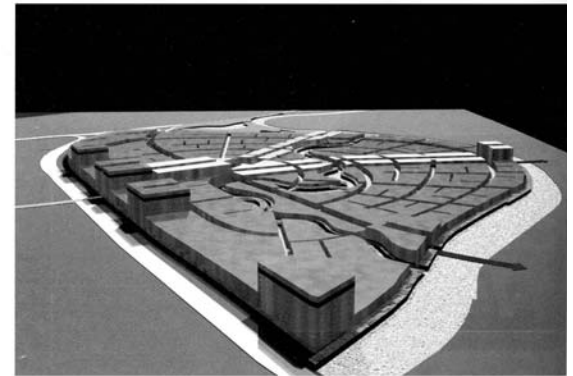
TŠ: Nemožnosť zastavenia uvedenej lokality umelo vyvolala disproporcii v prirodzenom vývoji mesta. Zámerom je teda zároveň pokračovať v prirodzenom vývine. Toto územie sa nachádza v blízkosti excentrickej umiestnenej centra.

HHM: Navrhovaná štruktúra je zreteľne hierarchizovaná, založená na tradičnom radiálno-okružnom princípe. Čo Vás vedlo dnes, v čase hybridných štruktúr, ku klasickým princípm? Spomínali ste Vitruvia... Nie je to anachronizmus? Nie je ideálne mesto priľahlé vzdialené reálne-mu zložitému životu dnešného mesta?

RB: Lokalita je silne determinovaná (meander rieky, komunikácia), v dotyku historickej časti mesta. Vkladám sem nejaký nehierarchický hybridný systém nám neprípadačo ako šťastná voľba. S "hybridnými" nehierarchizovanými systémami majú skúsenosti všetci ti, čo žijú na sídliskách. 50 000 ľudí si zasluhujú centrum. Ide o to, aby štruktúra umožňovala dynamické, spontánne zmeny. Štruktúra komunikácií vychádza z konfigurácie terénu, umožňuje prirodzenú orientáciu a myslím si, že je dostatočne flexibilná. Čo sa týka ulíc, jedinými pevne určenými tradičnými ulicami v návrhu sú bulváre.

PM: Súhlasím s tým, že Vitruvius je anachronizmus, tak ako je anachronizmus všetko to, čo sa okolo nás momentálne deje v oblasti umenia, architektúry, estetiky atď. V poslednom čase mám pocit, že sa všetko robí len na publikovanie v časopisoch. Používajú sa rôzne "módne zakladáča" ako napríklad "neofunkcionalizmus", "minimalizmus", "mediálna stena" a jedným z nich je aj "hybridná štruktúra". S použitím módných grafičky a trochu filozofického bullshitu sa vyrobí mŕtvola s dobrým make-upom. Možno kvôli tomuto všetkému a hlavne kvôli zodpovednosti k miestu (najš' logický fungujúci štruktúra, ktorá využíva všetky klady lokality a snaží sa eliminovať jej negatíva) vznikol tento návrh.

Hybridné štruktúry v reáli poznáme aj z našich miest a vieme, čo robia so životom v meste. Náš návrh sa viac snaží zahrnúť v sebe to, čo pre nás znamená mesto (keďže riešené územie je veľkosti pre 50 tisíc obyvateľov, je to v skutočnosti mesto, aj keď je časťou väčšieho mesta). Sú to ulice, námestia, parky, nábrežie, mestské vily a domy v zeleni, rýchle cesty, pomalé cesty, obchody, pešie trasy, trasy pre cyklistov, aleje, dielne, výrobné, parkoviská ... všetko to, za čím chodia ľudia z hybridných štruktúr do mesta.

Slne pochybujem o tom, či náš dnešný život je zložitý. Práve život v meste nám robí život jednoduchší, keď skoro všetko, na čo si spomenieme, máme na prahu našich dverí. Zložitost alebo jednoduchost si dávame do svojho života sami svojím správaním, podľa úrovne spokojnosti so sebou samým a s okolím.

VŠ: Všetci vieme, že nič nie je ideálne a napriek tomu nemám dojem, že by sme mysleli a pracovali anachronicky. Inkluzívne skôr k navrhovaniu nadčasových riešení ako k niečomu, čo je momentálne in. Ak zväzíme fakt, že v danom prípade sa na tomto mieste bude zakladat nové mesto, je len prirodzené, že sme sa obrátili aj na Vitruvia, ktorý mal so zakladaním nových miest predsa len trochu viac skúsenosti ako my. Čerpali sme od neho vlastne len fakty, súvisiace s orientáciou mestskej štruktúry vzhľadom na smer prevládajúcich vetrov. Toto územie sa nachádza na rovine a je tu výrazný vplyv vetra od severovýchodu. Ako všetci vieme, vietor sa za tých 2000 rokov až tak veľmi nezmenil, takže si nemyslím, že spomínané anachronizmy je na mieste.

Mimochodom, som presvedčený, že pán Scheer pri budovaní hybridnej štruktúry toľko ospevovaného sídliska Chrenová na opačnej strane mesta práve vplyv vetra podcenil. Pri navrhovaní samotnej štruktúry sme čerpali viac z princípu genia loci a tým je aj vysvetľený fakt stvárnenia základnej kostry. Nemohli sme v takom silnom meandri rieky navrhnuť niečo iné, ako okružný princíp (rieka # offset 150 metrov = 1. ulica, 1. ulica # offset 150 metrov = 2. ulica, etc. ...).

Jediná radiála, ktorú vnímam ako jasne zadanú, je línia spoločenského centra, začínajúca na námestí a končiac v Parku. Je to línia, ktorá cituje Štefánikovu ulicu - Pešiu zónu – obce smerujú na Hrad.

TŠ: Uplnylné obdobie spôsobilo stav narušenosti, keď tzv. klasické princípy nie sú úspešne aplikované nikde. Určite si nemyslím, že spoločnosť reagovaná na túto situáciu je plátanie dier vkladáním kúsok historických ulíc apod. Ide tu však o pomerne výnimočnú situáciu, o návrh kompletnej mestskej štvrti. Zámerom je napr. v rámci obytnej zástavby doplnenie škály foriem bývania o formy, ktoré v súčasnom meste chýbajú. Návrh poskytuje istú mieru komplexnosti mestskej štruktúry. Táto nie je bez súvislosti s jestvujúcim mestom a jej absorbovanie do "materskej" štruktúry bude znamenať vzájomné prispôbovanie sa či hybridizáciu. Návrh má za cieľ vytvoriť rámec pre hierarchizáciu vývoja v tomto území a predísť tak absolútnej živelnosti.

HHM: Stále sa meniaci, veľmi dynamický spôsob života prináša nové situácie. Je klasické mesto schopné na ne reagovať?

RB: Závisí to od situácie. Na Slovensku však podľa mňa nie je miesto, kde by "klasické mesto" nestihalo. Urbanizácia tu ešte ani neprebíha. Nemožno samozrejme stavať podľa Vitruvia. Klasické kompozičné princípy však nemožno zabudnúť. Preberá vzory z krajín s diametrálne inou dynamikou je možno v trende, ale je to i smiešne. PM: Nemyslím si, že náš život sa nejak dramaticky mení a že je nejak dynamickjší. To, že má niekto na tachometri 200 km/h, neznamená, že jeho rozmysľovanie a konanie je inakšie ako kočička z 18. storočia. A takisto toľko ospevované počítače a internet z nás ešte nerobia väčších profesionálov a osvietenejších ľudí. Dynamiku rozvoja by som videl len v stále rastúcich nárokoch na parkovanie a v počte káblov, ktoré treba uložič do zeme a iných technických otázkach. Človek denne musí robiť niekoľko činností a ak ich robí

Širšie vzťahy

rýchlo a rýchlo sa medzi tým pohybuje, to ešte neznamená, že jeho život je dynamický.

VŠ: Ja by som to trochu obrátil na ľudí. Je klasický človek schopný reagovať na dynamické zmeny?

Jeden náš priateľ to raz okomentoval takto: "Keby Leonardo mal počítač, určite by ho použil." Ak by renesančný človek bol schopný použiť pentium, prečo by ľudia žijúci na území Slovenska nedokázali tiež reagovať dynamicky? Podľa môjho názoru je totiž mesto o ľuďoch, ktorí v ňom žijú. Štruktúra mesta je len vyjadrením časovo priestorových vzťahov. Som presvedčený o tom, že nami navrhnutá štruktúra je dostatočne flexibilná na to, aby reagovala.

TŠ: Ktoré mesto v súčasnosti je klasické? Práve nutnosť reagovania na podnety tvorí vývoj. Stretnom jestvujúcich a nových prvkov a spôsobom reakcie na ne, tj. modifikovania pôvodnej schémy, vzniká jedinečnosť a neopakovateľnosť. Aj toto územie má svoju špecifickú polohu, vplyvy, na ktoré sa nedá jednoducho aplikovať nejaká klasická schéma. Toto novovznikajúce mesto reaguje na podnety už v štádiu návrhu.

HHM: Ťažiskom vášho riešenia je štruktúra ulíc. Nie je ulica v tradičnom ponímaní v konečnom dôsledku obmedzujúcim prvkom mestskej štruktúry?

RB: Nezdá sa mi, žeby klasické princípy, zvlášť v tejto situácii (slovenskej – tempo urbanizácie, i lokálnej – blízkosť starého mesta) boli už prekonané. Nitra nie je Tokyo, Berlín ani Viedeň, netreba predbiehať vývoj. Ide o to, aby riešenie bolo dostatočne flexibilné. Ulica zďaleka nie je prekonaná.

PM: Mestská štruktúra a život mesta je založený na ulici, takže ulica je jej obmedzujúcim aj určujúcim prvkom. Ako chcete napr. robiť demonštrácie, ak nemáte ulicu? V hybridnej štruktúre sú ľudia ľahšie kontrolovateľní a naopak na ulici sú ľudia vo väčšom kontakte, komunikatívnejší. To som použil len jeden z mnohých príkladov, prečo ulicu považujem za obrovský a v istom slova zmysle nekonečný priestor.

VŠ: Pre mňa osobne sú oveľa obmedzujúcejšie štruktúry, ktoré sú okolo nás...

Štyridsať rokov nám tu vyrábali kadejaké experimenty a výsledok je taký, že sa tu nevieme vôbec orientovať. To je vlastne aj odpoveď na tému hybridných štruktúr. Veď naši socikvi urbanisti predbehli svet

o niekoľko dekád - vytvárali hybridné štruktúry už pred štyridsiatimi - päťdesiatimi rokmi! (To bol samozrejme vtip, pretože komunistickí urbanisti toho zrejme o hybridných štruktúrach a ani o urbanizme veľa nevedeli). Takže podme pekne spať k uliciam a zistíme, že skutočná ulica je sloboda...

HHM: Nebolo by vhodnejšie zaoberať sa väčšími procesovou stránkou mestskej štruktúry ako formálno-figuratívnu?

RB: Štúdiom procesovej stránky mestskej štruktúry by malo predchádzať formálnej. Predpokladám, že na takomto základe vzniklo toto zadanie samotné. Naše riešenie je vymedzenie základnej organizácie územia. Formálne riešenie je otázka ďalších stupňov návrhu.

PM: To, čo sme predostreli, je vlastne hrubý scenár lokality, ktorý by sa mal v ďalších etapách detailnejšie dopisovať a možno v určitých častiach aj prepisovať. Nemali sme vonkoncom snahu alebo zámer ponúknuť pevnú formu a tým, čím sme sa zaoberali, bolo hlavne, o čom by mala byť táto mestská štvrť, aký bude mať vzťah k iným štvrtiam, aké možnosti poskytuje na ďalší rozvoj mesta, ako sa sama bude vyvíjať atď.

VŠ: Vytváranie formálno-figuratívnej stránky mesta, bez vyriešenia procesnej stránky, je samovražda a následne bratovražda. Ak si neuvedomujeme, že tvoríme priestor pre ľudí, radšej netvorme vôbec. Z pohľadu procesového vidím šancu na vytvorenie skutočného Mesta na rieke (myslím že prvého (!) na Slovensku).

TŠ: Vo vývoji mesta vznikla istá špecifická situácia, po zámere zastavať toto územie a tým legalizovať možnosť jej riešenia. Návrh chápeme ako prvý krok, analyzovali sme danosti územia a okolia a "zmaterializovali" ich touto formou. Za týmto návrhom očakávame proces jeho ďalšieho vývinu. Najskôr v 2D, potom v 3D a v realite...

HHM: Zvlnená línia vodného kanálu, námestie, bulvár - nie je to príliš malebné?

TŠ: Je, ale funguje to.

RB: Otázka je, čo pod malebnosťou rozumieme. Malebné = gýčovité? Nechápem tieto obavy, resp. pejoratívny podtón. Malebné nemusí byť podľa mňa hneď podnikateľský barok, môže to byť skôr napríklad minimalizmus. Malebnosť sa nevylučuje ani s dobrým vkusom ani so striedmosťou.

Pri návrhu je hlavným cieľom (samozrejme nie jediným) vytvorenie príjemného, ak chcete malebného životného prostredia. Takže v tom nevidím žiaden hriech.

PM: Slovo malebné je tu použité pejoratívnym spôsobom. Ja by som skôr použil slovo "poetické" v celej škále poetiky, ktorú nám mesto ponúka, od tej romanticko-príjemnej až po brutálnu-vulgárnu poetiku. V tom prípade by som povedal - áno, je to poetické.

VŠ: Treba najprv zadefinovať, čo tým myslíte malebné. Ak máte na mysli podnikateľsko-barokné zátišia z Hainburgu a Tirolských Álp, tak toto rozhodne nie je naša predstava.

Ale ak máte na mysli lodky na vode, pávy v parku, piknik v tráve, pešie mosty nad riekou a kanálom ... prečo nie? Chceme byť stále v ofenzíve voči ľuďkom? Prečo neviahnuť pohodu do života?

Nehrajme sa stále iba na busy image a naozaj sledujme trendy. Kdesi som čítal sociologickú víziu, že najbližšie storočie bude

obdobím, kedy ľudia takmer nebudú vychádzať zo svojich prilytkov, výnimku bude tvoriť trávenie voľného času. Inými slovami, internet spôsobí, že ľudia už nebudú chodiť do práce, ani na nákupy, ale budú sa kontaktovať výlučne pri trávení voľného času. To znamená kultúra a šport.

Tým, že sa existujúce mesto rozrastie na druhú stranu rieky, jestvujúci mestský park sa stane Central Parkom a máme tu priestor na trávenie voľného času par excellence.

... A kanál vtiahne pohodu parku dovnútra štruktúry, kde má žiť 50 000 obyvateľov.

Na margo Vašej otázky: je to rovina a na rovine sa voda vlní, 50 000 obyvateľov si námestie zasľúbi a bulvár je cool. Inými slovami, našim plánom bolo navrhnuť mesto tretieho tisícročia a nie mesto klasické - snažili sme sa len využiť múdrosť našich predkov. Mimochodom, ak sa v období, keď bude výstavba aktuálna, budem nachádzať na území Slovenska, mám už vyhladený pozemok pre svoje obydlie. Žeby malebný...?

HHM: Čo predchádzalo projektu, je výsledkom súťaže?

PM: Je výsledkom súťaže.

TŠ: Mesto Nitra v novembri 1999 vypísalo konkurzné konanie, v ktorom sa posudzovalo 8 návrhov. Naše riešenie bolo vybrané na ďalšie rozpracovanie formou urbanistickej štúdie.